

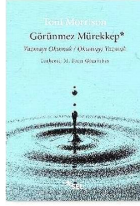
s/7 MAYIS 2023

Milliyet KİTAP

DENEME

"Görünmez Murekkep"

Toni Morrison
Çev: M. Barış
Gümüşbaş
Sel Yayıncılık
Fiyatı: 140 TL

Toni Morrison 2019'da vefat ettiğinde, New Yorker'da onu çok güzel özetleyen bir anekdota yer vermişlerdi: "Morrison'a 'En Mavi Göz'ü neden yazdığını soruyorlar. 'Okumak istediğim için' diyor." Sonraki kitaplarına, işlediği konulara baktığımızda bu durumunun hiç değişmediğini, herkesten önce kendi için, kendi önem verdiği konularda, kendini tatmin edecek eserler yazdığını görüyoruz. "Sanat eserlerinden mahrum kaldığımızda varoluş nasıl da kasvetli, yaşanamaz, katlanılmaz hale gelir. (Hapsedilen yazarlara) Uzattığımız yardım eli, kendimize yaptığımız bir cömertliktir" deyışinde de bunun izleri var. Başkası için bir şey yapmanın erdemini savunmuyor Morrison. Kendiniz için yapın, kendimiz için yapıyoruz diyor. Buradaki 'kendinin' 'ben'in hapishanesinde değil, 'biz'in açık alanları içinde' anlaşılması gerektiğini unutmadan tabii. Popülizmin ayyuka çıktığı bir ortamda her şeyden önce bunun altını çizmek gerekiyor. Başkasının özgürlüğünün değil, başkalarıyla birlikte kendi özgürlüğümüzün savaşını veriyoruz. Morrison bunu "Görünmez Murekkep: Yazmayı Okumak/Okumayı Yazmak" kitabında bir ulusun yaralarını deşerek yapıyor.

ABD tarihinin kara sayfalarının, yazarın kendi tarihinin masaya yatırıldığı bir kitap bu. Dobra dobra. Neredeyse meydan okurcasına. Hayatın sillesini yemiş ve ayağa kalkmış birinin korkusuz vurdumduymazlığıyla. Beyaz Kadın'ın evine temizliğe giderek büyümüş bir kızın nasır tutmuş ellerinin, yıllanmış bir yazarın umursamazlığıyla. Kendi eserlerini acımasızca ama ustalıkla lime lime ediyor Toni Morrison. Siyaseti, dünyayı, insanı, Amerika'yı, Tanrı'yı, ataları, edebiyat klasiklerini siyahı bir bakış açısıyla hiç merhamet etmeden bıçak altına yatırıyor. "Dünyanın hiçbir şey olmadığını anladım: Aptalca umutlarımızı ve korkularımızı dayattığımız sıradan, kaba bir düşmanlıktan oluşan mekanik bir kaos." "Görünmez Murekkep", bu kaosta mantık, anlam ve umut anıyor.

Ahlak sahibi sakinler

Morrison'ın "Tüm metresler gibi hep aklınızdadır" dediği paradan mı bahset-

Bir ulusun yaraları

Toni Morrison "Görünmez Murekkep'te yer alan metinlerinde siyaseti, dünyayı, insanı, Amerika'yı, Tanrı'yı, ataları, edebiyat klasiklerini siyahı bir bakış açısıyla ve hiç merhamet etmeden bıçak altına yatırıyor.

ZEYNEP HEYZEN SIMPSON

sek, "Beceriksizce bir iş" dediği ölümden mi, "Vitesi boşa alarak durma noktasına gelen" uygarlıktan mı? Hayır. "Ahlak Sahibi Sakinler'den bahsedelim.

Bu, kitaptaki yazılardan birinin başlığı. "Bir insan kaç?" diye de özetlenebilir. Koloni döneminde pirincin libre, ziftin varille ölçüldüğünü, listelerde fiyat olarak bu iki arasında yer alan 'insanın' ise kafa sayısı ile hesaplandığını anlatıyor yazar. Amerika'daki insan ithalatını ve ihracatını kronolojik sıraya ve varış noktasına göre belgeleyen "Z 281-303 Serisi" diye kayıtlı bu bilgilerin kaynağı: "Fiilen yerine ulaşmasa da gemiye yüklenenler olan kölelerin sayısı..." diye bir de not var bu kayıta. (Belli ki gemiye yüklenenlerle varanlar arasında bir fark var.) İnsanları

nesneleştirilen, alfabetik sıraya sokan, fiyatlandırılan kafaların kullandığı ifadeler bunlar. "Kaç kişi" diye düşünüyor insan ama akla gelen bir sonraki soru daha korkunç: Kimdi bu insanlar?

Hayalgücü eksikliği

Bunu tasavvur etmekteki acınası beceriksizliği, "Entelektüel bir kusur ve hayalgücü eksikliği" olarak tanımlıyor yazar. "Korkunç boyutlardaki bir cehaletin ve merak yoksunluğunun işareti" diyor. Entelektüeller, tarihçiler, siyasetçiler tek tek pirinç taneleriyle uğraşamaz tabii, bütün olarak uğraşmak zorundadırlar. Dolayısıyla "Kimdi bu insanlar?" sorusu da edebiyatçılara kalıyor. Sorunun niye sorulmadığının cevabı ise Alvin Borgqu-

Morrison, "Bizler dünyanın ahlak sahibi sakinleriyiz. Buna uygun yaşama çabalarımız ne kadar cılız olursa olsun, esas hapishane onu inkâr etmektir" diyor.

ist'in W.E.B. Du Bois'ya 1895'te yazdığı mektuptan geliyor: "Zenciler ağlar mı, ağlarsa hangi koşullarda ağlar?" Sakat bir akıl bu soruyu soran ama balık baştan kokar derler. "Atalarımız da böyleydi," diyor Morrison.

Neler aşılmış neler...

Andrew Jackson, 3 Aralık 1833: "Kızıl derililerde koşullarını iyi yönde değiştirmek için gerekli olan ne zekâ ne beceri ne de ilerleme isteği bulunur. Kendilerinden üstün bir başka ırkın ortasında yerleşmiş oldukları ve kendi aşağı durumlarının nedenlerini anlamaya uğraşmadıkları için koşulların gücüne ister istemez boyun eğmek ve çok geçmeden yok olmak durumundadırlar."

Theodore Roosevelt, 1901: "[Siyahların] bir ırk olarak ve kitlesel biçimde tamamiyle beyazlardan aşağı olduğu konusunda sizinle hemfikirim. (...) Sanırım Kızıl derililere Batılı gözüyle baktığımızı söylemekten utanmalıyım. En iyi Kızıl derili'nin ölü Kızıl derili olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmeyeceğim ama on tane den dokuzunun öyle olduğuna inanıyorum ve onuncusunun durumuna da çok yakından bakmaya istekli değilim."

Benjamin Franklin, 1751: "Tüm Siyahları ve soluk kahverengileri dışarda tutarak güzel Beyaz ve Kızılıarı çoğaltmak için o kadar uygun fırsatımız varken niçin Afrika'nın oğullarını Amerika'ya yerleştirip onları çoğaltalım ki?" Liste uzun, hepsini buraya almak imkânsız. Büyük liderlerden insanın tüylerini diken diken eden alıntılar.

Ama içiniz kararmanız çünkü ilahların tahtlarından indirildiği bu kitabın karanlığının çok aydınlatici bir yanı var. "Neleri aşmışız biz," dedirtiyor. O dönemin insanların imkansız sandığı bir dünyada yaşadığımız ve bu, yarının bugünden güzel olacağını garantisiz. Morrison'ın sözleriyle bitirsek: "Kimsenin sizi, dünyanın böyle olduğu ve bu nedenle de bu şekilde olması gerektiğine ikna etmesine izin vermeyin. Dünya olması gerektiği gibi olmalıdır. (...) Bizler dünyanın ahlak sahibi sakinleriyiz. Buna uygun yaşama çabalarımız ne kadar cılız olursa olsun, esas hapishane onu inkâr etmektir." ■